

Гладка Таміла Іванівна,

*Харківський регіональний інститут Національної академії державного управління
при Президентові України*

Tamila Gladka,

*Kharkiv Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public
Administration Attached to the Office of the President of Ukraine*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ В ОСВІТІ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

Демократичні процеси, які активно розгортаються в українському суспільстві, суттєво впливають на розвиток вітчизняної освіти, позбавляючи її консерватизму, застигlosti й авторитарного управління.

Головним проявом демократизації управління освітою є процес децентралізації.

Енциклопедія освіти тлумачить поняття децентралізації і як напрям модернізації управління освітою, і як принцип, спосіб організації управління освітою, у якій основним владним повноваженням, необхідним для прийняття управлінських рішень, наділені нижчі рівні ієрархічної піраміди управління [2, с. 182].

Розрізняють два типи децентралізації: адміністративний (бюрократичний) і демократичний. Адміністративна децентралізація означає розширення компетенції місцевих адміністративних органів, які діють в межах цієї компетенції самостійно і до певної міри незалежно від центральної влади. Демократична децентралізація передбачає створення розгалуженої системи місцевого самоврядування. Коли місцеві справи вирішуються не представниками центрального уряду, а особами, обраними місцевим населенням [4, 101-102].

Обидва варіанти децентралізації широко обговорюються в наукових колах, серед політиків, освітян, громадськості. Але просування цього процесу в нашій країні відбувається повільно. У деякій мірі це пояснюється тим, що, по-перше, Україна є державою унітарною, а це передбачає централізацію всієї системи державного управління. По-друге, обмеженістю прописаних повноважень місцевих органів у законодавчих документах. По-третє, низькою активністю громадськості у процесах демократизації суспільства.

Не виникає сумніву в тому, що сучасна освіта тяжіє до децентралізованого управління. Але постає питання, як сформувати його оптимальну модель? Адже децентралізація має не лише переваги над централізованою системою, а й свої недоліки.

Американський фінансовий аналітик Джеймс Шуров'ескі зазначає: «Сила децентралізації полягає в тому, що з одного боку вона стимулює незалежність і спеціалізацію, а з іншої – дозволяє людям координувати свої дії і вирішувати складні проблеми. Суттєвий недолік децентралізованої системи – відсутність гарантій того, що цінна інформація, отримана в одній частині системи стане всезагальним надбанням» [5, с. 84]. При цьому автор застерігає, що «створити децентралізовану систему не так то й просто, а ще важче її підтримувати. Крім того, децентралізація дуже легко перетворюється в дезорганізацію» [Там само, с. 87].

Визначимо основні переваги та ризики децентралізованого управління освітою:

Таблиця 1. Переваги та ризики децентралізованого управління освітою

	Переваги	Ризики
1.	Краща обізнаність місцевих органів управління з освітніми проблемами на територіальному рівні дозволяє сформувати чіткий механізм освітньої політики	Недостатність висококваліфікованих управлінських кадрів на місцях з відповідними знаннями та вміннями, складнощі у формуванні команди професіоналів, яка б здійснювала ефективне управління
2.	Розвиток освіти відбувається у відповідності до місцевих потреб	Різний рівень розвитку освіти в різних регіонах, загрози неврахування глобальних тенденцій розвитку освіти
3.	Можливості для активного ініціювання та впровадження нововведень	Відсутність контролю центрального органу може знизити інтерес до ініціативності та впровадження нововведень на місцях
4.	Пряме й оперативне реагування на	Ризики прийняття поспішних

Демократичне врядування: наука, освіта, практика : матер. наук-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 29 травня 2009 року. У 4 т. ; за заг. ред. В.П.Приходька, С.В. Загороднюка. – Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ. : НАДУ, 2009. – Т.4. – С. 104-106.

	вирішення проблем, усунення затримки в ухваленні управлінських рішень	непрофесійних рішень
5.	Налагодженість тісного зворотнього зв'язку між суб'єктом і об'єктом управління	Формальні підходи до вирішення проблем на місцях, зниження дисципліни й відповідальності
6.	Розподіл на власний розсуд коштів місцевими органами на фінансування освіти	Різний обсяг фінансування освіти в регіонах, загрози фінансового свавілля на місцях
7.	Скорочення бюрократичного апарату в системі управління освітою, уникнення дублювання повноважень, економія бюджетних коштів	Ризики дезорганізації

Як бачимо: переваги породжують і деякі ризики. Тож проблем в системі децентралізованого управління не менше, ніж в централізованому.

Аналізуючи досвід країн із різними системами управління освітою російський вчений Б.Л. Вульфсон приходять до висновку, що ні одна з них не може бути оцінена однозначно позитивно чи негативно: «Досвід різних країн свідчить, що централізація не обов'язково передбачає авторитаризм, а децентралізація не обов'язково веде до демократії» [1, с. 117].

Кеннет Дейві, професор Школи державної політики в Університеті Бірмінгема (Великобританія), провідний спеціаліст Європи з питань міжурядових фінансових відносин та фінансування місцевих органів влади вважає, що «управління освітою повинно здійснюватися на тристоронній основі, де третьою (і активною) стороною є школи. Директори шкіл і викладацький склад повинні мати більшу свободу дій. А вчителі – суттєво впливати в колективному порядку на рішення місцевих і національних органів влади. Ради шкіл і батьки можуть також відігравати значну роль» [3].

Таким чином, українська демократична освіта потребує адекватної вимогам часу моделі управління, де б широка автономія місцевих органів поєднувалась із

Демократичне врядування: наука, освіта, практика : матер. наук-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 29 травня 2009 року. У 4 т. ; за заг. ред. В.П.Приходька, С.В. Загороднюка. – Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ. : НАДУ, 2009. – Т.4. – С. 104-106.

розумною мірою центрального супроводу та обов'язковим залученням до управління навчальних закладів, батьків та громадськості; моделі, яка б забезпечувала чіткі орієнтири інноваційного розвитку та конкурентоспроможності національної освіти в глобальному освітньому середовищі.

Список використаних джерел

1. Вульфсон Б.Л. Управление образованием на Западе: тенденции централизации и децентрализации / Б.Л.Вульфсон // Педагогика. – 1997. – № 2. – С. 110-117.
2. Енциклопедія освіти / [Акад.пед.наук України / голов. ред. В.Г.Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Кеннет Дэйви Что дает децентрализация? [Электронный ресурс] // Бюллетень «Государственное управление в переходных экономиках». – 2002 – Осень. – Режим доступа к журн.:
http://igi.osi.hu/publications/2002/114/ru/fall2002ru_page1.html.
4. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / [упоряд. Ю.С.Шемшученко, В.Д.Бабкін]. — К. : Генеза, 1997. – 400 с.
5. Шуровьески Джеймс Мудрость толпы. Почему вместе мы умнее, чем поодиночке, и как коллективный разум формирует бизнес, экономику, общество и государство / Джеймс Шуровьески; пер. с англ. В.Н. Логвинова – М.: ООО «И.Д.Вильямс», 2007. – 304 с.

Демократичне врядування: наука, освіта, практика : матер. наук-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 29 травня 2009 року. У 4 т. ; за заг. ред. В.П.Приходька, С.В. Загороднюка. – Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Київ. : НАДУ, 2009. – Т.4. – С. 104-106.